

kiparji tako redko najde, to je prava kiparska kvaliteta: prvinska potreba modeliranja, klesanja in rezbarjenja.

Ker je Napotnik v bistvu preprost kmečki človek, ki ga civilizacija še ni vsega oblizala, ljubi tudi človeško telo tako, kakršno je narava ustvarila, zdravo in močno. In ker je tip njegovih gorjancev stasit in široko razraščan, ceni tudi on telesa bujnih, celó bohotnih oblik. Njegova «Plodovitost», ta sočni lik matere z dvojico otrok, je primer take kmečke boginje, ki je bolj vtelešenje plodnosti, rasti in življenja, nego božica lepote, Venera. To je enostavno ženska plodnih bokov, s telesom, ki je zelo čutno, a ni rafinirano polteno. Telo prirodne ženske, ki se zaveda svoje animalične prabitne erotične privlačnosti. V «Plesalki» spet je rešen problem statike vitkega akta, ki je malce stiliziran, a tako, da stik s prirodnostjo ni prekinjen. Sijajno anatomijo kaže odlični kipec «Ženska pri toaleti», kjer je tudi lepi material izrabljen do skrajnosti. Napotnikove sohe so tako telesne, res otipljive in zaključene, da jih prekipevajoča fantazija tvorčeva včasih celo preobloži. To oblikovno preobilje škoduje kiparski učinkovitosti in umetniški resničnosti. Nekaj več velikopoteznosti, obrnjene na celoto, mu ne bi škodovalo. V ta nedostatek ga vodi nedvomno lesna plastika, ki jo predvsem goji in ki že s svojimi majhnimi formati zapeljuje v malenkostno podrobno izdelavo. V obdelovanju lesa je dosegel umetnik izredne uspehe. Zdi se, da se tu javlja v njem stari podedovani rezbarski zmisel, ki je bil gojen že bogve koliko rodov. Zato pomeni mala lesna plastika zanj vrhunec. Dvoje kipcev iz nepregledne vrste, «Putto» in «Boj za srce», je pričalo o tem. Pri velikih kompozicijah, ki jih kipar pripravlja, bo pa neobhodno potrebno delo po modelu, če noče zaiti v neko vodeno ponavljanje praznih oblik. Kiparju je stalni stik z naravo brezpogojno potreben.

Angelo Cerkvenik / Atentator

Mladi revolucionar Sila je sklical sestanek zarotnikov, da bi se pogovorili o atentatu na ministra notranjih zadev. Sestanek je bil sklican po vseh predpisih tradicije, t. j. v mrzlo sobo revnih študentov, v kateri je brlela slaba petrolejka. — Sklicatelj je pozdravil zbrane zarotnike kratko in jezgrovito, poudaril važnost dejanja in se zarogal brezplodnemu besedičenju. «Danes je prišel dan, ko bo ta zver končno dobila, kar je iskala. Atentat, ki ga je izvršil na pravice delovnega ljudstva, se more poravnati samo z atentatom na njegovo življenje.»

Da bi ne delal krivice tradiciji, je povabil na sestanek tudi mladega medicinea Krošlja, za katerega je pozitivno vedel, da bo že iz principa ugovarjal njegovim izvajanjem.

Krošelj je res prišel in tako je bilo zadoščeno evropski tradiciji atentatorjev.

Dejal je namreč, da se hudič ne dá izganjati z Belcebubom, da se vsak morilec, pa najsi se imenuje atentator, že a priori obsodi kot bedak, ki ne zna misliti in logično sklepati. In edinole človek, ki ume logično sklepati, more postati srečen. Učimo zatorej človeka misliti, ne pa blazneti, kajti, ko smo se prvič sestali — in še neštetokrat pozneje — smo trdili, da se borimo za srečo človeka in človeštva.

Sila ga je ognjevito pobijal in prav tako tudi Varjačič, ki je začel Krošlja psovati. Konec debate je bil, da so Krošlja vrgli skozi vrata in mu zapretili s smrtno kaznijo, če bi kaj izdal.

Naposled so pristopili k zadnji točki programa: Kdo izvrši atentat?

Prijavili so se vsi, nihče ni hotel biti manjvreden. Tudi to je bilo po vseh običajih tradicije.

Ali naj jim tedaj zamerimo, če so potegnili listke in je usoda osrečila vprav najvnetejšega zagovornika teroristične akcije, Varjačiča?

*

Varjačič je bil književnik in publicist. V svojem življenju — bilo mu je komaj dobrih 25 let — je pretrpel mnogo krivic, videl trpljenje svoje matere in svoje sestre in bolj ga je bolelo njuno trpljenje kot njegovo lastno. Vse te krivice (v mislih jih je marsikrat tako povečal, da resnici niti podobne niso bile) in vse to trpljenje je vzbujalo v njem najraznovrstnejše maščevalne naklepe. Često je vzkipel in v takih trenutkih bi bil pokončal človeka zaradi najneznatnejše neznatnosti. Samokres mu je bil najbolj priljubljena igračka.

Nosil je menda v pljučih že od rojstva kal jetike, ki ga je že skoraj popolnoma pokončala. Hodil je okrog upognjeno kakor starec, mrko je gledal in neveselo ter koval v svojih bolnih možganih strašne načrte. V mislih je ubijal dolgo vrsto nevšečnih mu znancev ter zastopnikov jaynih oblasti in se opajal z mislimi o zmagi pravice nad krivico.

Kako željno in težko je pričakoval trenutka, ko bo kdaj mogel biti orodje pravice! Končno je vendarle pričakal ta dan, ko se je njegova želja uresničila.

Jutri vrže bombo... In potem? Kaj potem! Potem mora ubežati ali vsaj poskušati, da jim uide. Pa zakaj pobegniti? Zakaj se ne dá raje ujeti? Če bi jim pa vendar ne mogel uiti, tedaj bi se moral zastrupiti s ciankalijem...

Tako mu niti ta dan ni popolnoma utelesil njegovih želja in njegovega hrepenenja.

Kolikokrat je sanjal, kako stoji pred porotniki! Tam stoji, lica so mu udrta (samo lahka rdečica glasno govori o plamenu njegovega srca), iz oči mu švigajo ognjeni bliski... Sodnik čita obtožnico, novinarji pridno beležijo, nekateri rišejo hitro in nervozno poteze njegovega obraza (srce mu močno utriplje ob misli na karakteristične poteze okrog ustnic), porotniki so vsesali svoje poglede vanj, vse občinstvo je zamaknjeno, kajti ne more se uživet v to vprav neverjetno čudovitost, da je moglo to majhno, slabotno telesce izvršiti tako veličasten atentat!

Izpraševali ga bodo, mučili... Prav dobro sliši glas sodnika (na nosu ima naočnike, a gleda vendarle preko njih), sodnik pravi:

«Kdo je še sodeloval pri zaroti, a?»

(Venomer je čul nosljajoči glas sodnika; zakaj vprav nosljajoči, bi si ne bil mogel razložiti.)

In on odgovarja:

«Nisem bil sam, mnogo nas je bilo, še več nas je — in toliko nas bo, da —»

Povedal bo, da je bilo toliko in toliko sozarotnikov (ker on nikdar ne laže), z indignacijo pa bo odklonil vabljive in sladke besede sodnikove (kako ostudni so ti sladki priliznjenci, vsi našemljeni, z naočniki in nosljajočimi glasovi!), z elegantno gesto jih bo zavrnil... Povedal jim bo, da bi ne izdal prav nikogar izmed sozarotnikov, pa čeprav bi mu obljubili takojšnjo svobodo!

Ko bo državni pravdnik končal svoj govor in bo predlagal najstrožjo kazen, tedaj... tedaj bodo hoteli povabiti njegovega zagovornika, naj ga brani, a on se bo dvignil (dvignil se bo samozavestno seveda) in bo z odločno gesto odklonil plačano prepričanje plačanega zagovornika. (Sploh mu že dolgo časa obtežuje srce želja, da bi izbruhnil svoj srd nad nemoralnim poklicem, kakršen je odvetniški!)

Tedaj pride njegov trenutek!

Vsa krivica in vse gorjé, ki so ga pretrpeli v dveh desetletjih in pol on in njegova mati in njegova sestra in tisoči in tisoči ter milijoni trpečih, vsa krivica, vse gorjé, vse neizmerno trpljenje

bo izbruhnilo iz njegovega srca in bo kakor goreč vrelec obsvetlilo strahotne krivice strmečim očem.

Iz prsi bo jemal orjaški glas orkana, iz srca vročo ljubezen samega Krista, iz možganov pa najgrandioznejšo logiko, logiko Sokrata in Lenina, Marksa in Trockega... O, dvorana bo ječala pod udarci njegovega biča, porotniki se dvigajo s svojih sedežev (ne vedoč, da se dvigajo), love sapo, ker jim bo dih zastajal, sodniki oneme in ljudje jočejo!

To bo veliki trenutek njegovega življenja, trenutek, zaradi katerega blagruje usodo, ki mu je podelila življenje! (O, vendar je življenje tako sladko!)

To bo triumf!

Ko bo končal, se bo zgrudil...

Porotniki pojdejo v posvetovalnico in ko se vrnejo v porotno dvorano, bo sodnik razglasil njih sklep (ki ne bo mogel biti drugačen, ker so porotniki pač tako vzgojeni in sploh le slepo orodje v rokah oblasti): Kriv je!

O, saj on to hoče! Saj ne mara biti oproščen! Nikakor ne! (Oproščen biti, bi pomenilo, da je njegovo dejanje bilo družbi prijetno, on pa sovraži to družbo!)

Trpeti hoče!

In vendar bo tedaj izpregovoril še eno besedo.

Rekel bo: «Mi umiramo in iz umiranja se poraja novo življenje... Kakor seme sem, ki se je samo žrtvovalo, da iz njega vzklije vojska osvetnikov in bodočih junakov... Živela revolucija... Živela!»

Njegovo sliko bodo prodajali po tajnih sestankih.

Po vsej Evropi se bodo shajali n j e g o v i somišljeniki in bodo dolge noči posvečali njegovemu spominu. (Govornik bo po navadi končal z besedo «Slava mu!»)

Solza se mu je potočila preko lica od vzhičenja in nepopisne radosti, ker mu je sreča bila tako mila, da je vprav njemu naklonila enega izmed svojih najbogatejših deležev...

A tedaj se je kar naenkrat spomnil: Ah, in vendar se ne smem dati ujeti! Da bi morda vendarle ne izdal kakšnega tovariša. Kakšna škoda!

Čemu bi se ne smel dati ujeti?

Kaj pomaga sam atentat? Ali bodo vedeli, kdo je ubijal, in zakaj je ubijal? Ali se ne bi celó utegnili razširiti popolnoma napačna vest, da ga je, recimo, ubil kakšen njegov oseben so-

vražnik? Ali ni najvažnejše, da masa zve, kdo ga je ubil in zakaj ga je ubil? Ali ne bo morda vprav dejstvo procesa v prvi vrsti poglobilo zavest delavstva, ali ne bo vprav ta porotna obravnava pripeljala novih, ogromnih množic nezavednega, do sedaj hlapčevsko razpoloženega ljudstva v tabor zavednih borcev za pravico?

Ne, ne bo bežal, zbežati ne bo smel!

In čeprav bi morda pod pritiskom nasilja morebiti izdal svoje sodruge (česar pa si seveda ne more misliti), ali bi ne postala potem ta obravnava prav za prav še pomembnejši činitelj v zgodovini revolucionarnega pokreta?

Ne bo zbežal!

Čakal bo pri salonskem vozu. Tam bodo stali odlični funkcionarji: kraljevi namestnik, divizijski komandant. Dvignili bodo klobuke v pozdrav, enoglasno bodo zatulili (kajti to more biti samo tuljenje): živio, živio, živio! Minister izstopi, poda svojo belo roko debelušastemu in plešastemu kraljevemu namestniku (temu smešnemu domišljavcu) in prične govoriti... Komaj bo dobro izpregovoril nekoliko besedi... v tistem trenutku mu bo priletelo nekaj svetlega pred noge, v prihodnjem trenutku pa se bo z žvižgajočim pokom razletelo ter pomandrlo ministra in štiri, pet odličnih funkcionarjev (da bi vsaj kraljevega namestnika ne zadelo; ta bedak ne zasluži njegove bombe).

On pa bo stal, roke bo imel ponosno prekrizane na prsih, okrog usten mu bo krožil samozavesten nasmeh.

Oficirji bodo planili z golimi sabljami nanj (saj je to njihova dolžnost; on jim tega ne zameri!), a on se ne bo zmenil, smehljal se bo — in vsi bodo obstali pred njim, roke se jim bodo kar same povesele...

Tedaj bo rekel (tako nekako): Prava reč! Ubijte me; glavno je, da ne morete tegale tirana obuditi od mrtvih.

Zaničljivo se bo nasmehnil...

Oficirji bodo zopet pobesneli; policaji in detektivi ga bodo komaj obranili pred njimi.

Potem ga popeljejo skozi mesto... Ljudje ga gledajo in občudujejo... Delavcem poskakuje srce od vzhičenja in divjega ponosa... Električna njegovega dejanja je objela ves svet, elektrizirala silne, nepregledne množice... Časopisi pišejo, kolporterji kričé:

«Atentat... Varjači-i-i-č, znani književnik, ki je toliko obetal... izvršil atentat na notranjega ministra... Minister na mestu mrtev... Anarhistična zarota... Plačan od... (bogve od koga? Italije?... Kaj bi bilo najlepše?) ... od Moskve...»

*

Pozno v noč je taval po ulicah razsvetljenega mesta. Podal se je končno na hribček nad mestom in se vsesal z očmi v meglovito morje pod seboj, skozi katero je brlelo neštevilno tavajočih plamenčkov...

Zrl je na mirno mesto in se vdajal blaznoopojnim mislim... Sladkost te opojnosti je bila tako omamna, da ni vedel, kdaj se je vrnil domov, kdaj je legel v posteljo.

Ko je že nekoliko ur ležal, se je spomnil, da ima še mater in sestro, da jima mora še enkrat pisati.

In jima je pisal.

«Mama moja in moja sestra!

Tvoj sin in tvoj brat je atentator! Ne veruj besedam, ki jih boš slišala, pa čeprav bodo prišle iz župnikovih ust (kajti tudi ta je eden izmed tistih, ki bi ga bilo potrebno uničiti!).

Res je, umoril sem ministra!

Ali nista še uvideli, da je bilo to potrebno? Ali ne čutita, da je nebo klicalo in iskalo osvetnika!? Ali ne vesta, da je morala priti roka, ki je presekala nit življenja sili, ki je morila težko izmučeno in skoraj izkrvavljeno ljudstvo? Ali je kdo, ki je pošten — pa bi mogel še nadalje trpeti to početje samega učlovečenega satana?

Umorov mora biti konec!

Strup se more uničiti samo s protistrupom!

Vem, da me bosta razumeli!

Če me pa ne bi razumeli, tedaj me bodo umeli milijoni mater in milijoni sestra.

Če mati ne more umeti matere in sestra ne sestree, tedaj mati ni mati in sestra ni sestra, tedaj smo si samo telesno — le slučajno, mogoče matematično — v sorodstvu!

A jaz čutim in vem prav za trdno, da me moja mati umeje, da me moja sestra v tem trenutku ljubi, kakor me ni ljubila še nikdar.

Prepričan sem, da sta moja mati in moja sestra ponosni na svojega sina in na svojega brata, kajti verujta mi, malo je takšnih sinov in ni mnogo takšnih bratov.»

Tako je pisal in podobno.

Ali bi pisal tudi ljubici?

Ljubici?

Jezno je stresel z glavó! Kakšni vražji ljubici! Glupost! Atentatorji ne smejo v odločilnih trenutkih misliti na nekakšne ljubice; smešne sentimentalnosti! Da, včasih je mislil nanjo... A to je bila skušnjava samega satana. Da, nihče drugi... vprav kapitalizem in sploh tiranski absolutizem javnih oblasti je ustvaril to nepotrebno čuvstvo, prepotrebno zanje... da bi ž njim vkovali v svoje verige poslednjega posameznika. Ženska je veriga, lastnina je veriga, udobnost je veriga — žena in otroci pa smrt svobodi! Atentator bodi svoboden, prost vseh ljubezenskih, rodbinskih in lastninskih spon!

Proč z verigami! Vrag naj vzame ljubico! In ji ni pisal!

Vso noč se je nemirno premetaval sem ter tja. Tisoč malenkosti ga je zanimalo, tisoč znancev je šlo mimo njegovega spomina. Vsakega si je natanko ogledal... Smejal se je, ko je videl, kako se čudi zdaj ta, zdaj oni... n. pr. ta njegova gospodinja! A kaj ona! Njena hčerka n. pr., njena hčerka, ki si manikira nohte in hodi po buržujskih plesih (sploh pa tudi drugi plesi niso bogvé kaj prida!)... Ah, in Breznik... tisti nesposobni idiot, ki je tudi nekakšen literat in je bil včasih njegov prijatelj, a se je zdaj prodal in urejuje nekakšen literarni glasnik! Kako bodo pogledali... ah, saj ti idiotje sploh doumeti ne bodo mogli veličine tega čina. Obsojali in obsodili ga bodo. (Saj je to tudi potrebno, ker bi se inace moral sam obsoditi, če bi ga oni odobraval.)

Šele proti jutru je zaspal.

Pa še tisti dve urici so ga mučile težke sanje.

*

Prav pozno v jutro je trdo zadremal. Zbudilo ga je močno trkanje po vratih. Ves preplašen je poskočil in hitel odpirat. Prišel je Sila. Menila sta se dobro uro, domenila sta se v vseh potankostih atentata, nakar je Sila odšel. Čvrsto mu je stiskal pri slovesu roko:

«Pazi, Varjačič,» je dejal. «Danes si boš priboril ime, če boš dovolj hladnokrven in če boš imel srečo. Spomni se Frica Adlerja... Veš, kakšne so bile posledice njegovega atentata; tvoj, prav za prav naš atentat utegne roditi iste uspehe. In najsi te pobijejo

na mestu, moraš vendar vedeti, da te ubiti ne morejo. Tvoje ime postane simbol neštetim množicam... Torej, kakor domenjeno! Če pojde vse po sreči, te pričakujem danes zvečer doma.»

Ko je Sila odšel, je Varjačiča postalo strah, kajti kamorkoli se je ozrl, povsod je videl same mrtvaške obraze. Leden mraz ga je stresal, le v glavi mu je gorelo. Pogladi se je po čelu in se zamislil v brezdanje tmine... Mehanično je vzel iz žepa uro in mehanično pogledal nanjo.

«Samo še dve uri!»

Začutil je, da mu je nekam slabo, da se mu tresejo noge. Slike, ki so se vrstile v pravkar pretekli noči pred njegovimi očmi kot najrealnejša resnica, so popolnoma obledele in se mu zdele le še kot prijetne sanje... Vendar pa sta ga samokres in bomba, ki ju je mogel vsak hip otipati v žepu, prepričala, da so bile sanje več kot nedolžne sanje.

Gospodinja mu je prinesla kavo, pogledala ga kakor običajno ter odšla.

Kaj me ta glupa ženska takó zijá?

Kave se ni mogel niti dotakniti. Že sam vonj, ki je jel nasičati vzduh v izbi, mu je bil zopern.

Roka se mu je tresla, ko je segel po skodelici.

Prav dobro je videl, kako se mu roka trese in je zamrmral:

«Prekleta bolezen!»

Jel je hoditi po sobi, včasih se je mrzlično nekam zaletel in kar hipno obstal pri oknu ter se zagledal na trotoar široke ulice. Prazen tramvaj je vozil mimo in neznosno ropotal... Na oglu ulice je stal stražnik. Oblečen je bil v paradno uniformo. Nekoliko svetinj mu je viselo na prsih in dve dolgi vrsti zlatih gumbov sta delali moža naravnost neznosno strašnega. Ko je Varjačič tako premišljeval, ga je policaj pogledal... oziroma: pogledal je le v okno, mogoče le bežno in čisto mehanično... Varjačič pa je odskočil, kakor pred gadom, ko dvigne v čudnem kolobarju glavo in hoče vsekati...

Sesedel se je na divan in si venomer zatrjeval, da je norec, da nihče ne vé, ker nihče vedeti ne more. Kako morem biti vendar tako bedast? Ali je res, da se vprav mi, ki smo sušičavi, tako bojimo za življenje...

Ne, ne! Le trpljenja se bojimo.

Da, toda pogledal me je vendarle... in nasmehnil se je!

Zopet je pogledal na uro, zopet je pričel dirjati po sobi.

Po ulici so hitele v kožuhe zavite dame in se ljubko nasmihale. Neka po vidu znana mu gospa je vodila na vrvici krasnega

ruskega barzoja... Takšna čudovita žival! Kako se mu lesketa dolga svilena dlaka na hrbtu. Kako elegantno stopa... O, in ta ženska ga je uklenila v verižico... V tistem hipu je pridrvel mimo avtomobil in preden se je pes utegnil umakniti, mu je kolo presekal trup na dvoje... Kri je brizgnila in oškropila bližnje pasante, avtomobil se je ustavil, dama je jokala, brisala si solze in nekaj kričala, šofer je nervozno gestikuliral. V hipu se je nabrala okoli mrtvega psa gruča radovednežev. Policaj, tisti v paradi, je vzel v roke notes in beležil...

Varjačič je kriknil v svojem srcu in si zakril oči z rokami.

«O, te zverine! Takšno čudovito žival so povozili... te zverine, zverine!»

Najraje bi se bil zjokal. Jok, težak kakor svinčena kepa, mu je obstal nekje v grlu.

Vse njegove misli so v blaznem tekmovanju dirjale po obširnih, brezkrainih prostorninah... In vendar so bile vse te misli razbite, odkrhane, drobci... tam pol trupa, tam okrvavljena glava, nenadna eksplozija, kri... dama z jokajočim obrazom, policaj, gruča radovednežev...

V roki, ki jo je z neko brezumno silovitostjo tlačil v žep, je do bolesti stiskal železno kroglo.

«Moram ga, moram ga...» je sikal skozi zobe.

Pogledal je še enkrat ministrovo sliko, da bi si njegov obraz dobro vtisnil v spomin. Zagledal se je v nekaj, kar se je nepričakovano pojavilo v sobi... on je, on... potegnil je iz žepa bombo, zavihntel — in podoba je izginila...

Pomencal si je z roko oči... Ali norim?

Ven, ven!

Oblekel si je suknjo, previdno vložil v zunanji žep samokres in bombo in zdirjal na cesto, a mesto da bi se bil podal proti postaji, se je napotil vprav v nasprotno smer, kajti na oglu je stal stražnik. Dozdevalo se mu je celó, da gleda za njim, dà, da mu celó sledi...

Ni se upal ozreti.

Ali niso mogoče razpisali nagrade na njegovo glavo?

Čeprav je bilo mrzlo, ga je oblival pot in srce mu je močno udarjalo. Šele ko je stopil iz predmestnih ulic na polje, se je umiril...

Pogledal je na uro.

Samo še pol ure... Zakasnil bo...

Zopet se je zagnal kakor mlado, nerazborito živinče v tek mimo reke, ne da bi bil o čem premišljeval. Vedel je le, da mora

biti ob enajstih na postaji. Pred postajo je ugledal na levi strani Silo, na desni pa Krošlja. Z leve strani so pravkar prihajali v dvostopih stražniki. Bilo jih je kakšnih trideset. Vsi so bili v paradnih uniformah, vsem so se lesketale po dve vrsti pozlačenih gumbov. Pred postajo je stalo mnogo avtomobilov.

Sila je pristopil k njemu in mu pošepetal:

«Le nikar tako nerodno! Zakaj si tako rdeč? Hladnokrvnost, hladnokrvnost!»

Varjačič ni nič odgovoril, vzela je peronsko vstopnico, ki mu jo je bil kupil Sila, in nekako mehanično stopil mimo vratarja v notranjost poslopja in slednjič na peron.

Klobuk je potisnil na čelo, roke je krčevito tlačil v žepe.

Mimo je prišel njegov nekdanji sošolec Šegula, zdaj prometni uradnik.

«Servus, Varjačič, ali me ne vidiš? Hudiča, kakšen pa si? Saj menda vendar ne nameravaš streljati?» je dejal s porogljivim glasom in se zbadljivo smehljajal.

«Naj te vrag...», je zamrmral Varjačič in mu obrnil hrbet.

Zunaj, pred tirom, po katerem običajno privozi brzovlak pred postajo, se je zbrala večja skupina častnikov in ravnateljev raznih občekoristnih državnih in tudi privatnih ustanov, večja kopica odličnih zastopnikov javnih oblasti, poleg tega pa tudi nekaj manjvrednega občinstva, ki se je iz bogve kakšnih razlogov nateplo semkaj.

Med oficirji je stalo nekoliko močnih in lepo raščenih mož. Varjačiču je postalo neprijetno ob pogledu na te ljudi. Opazil je tudi, čeprav se ni niti enkrat ozrl, da mu venomer sledi nekakšno človeče, ki ga tako očitno zasleduje, da je izključen vsak dvom: detektiv je.

Zdi se mu, da je majhen, da ima droban obraz, prav neznamen nos, a pogledati se ga ni upal.

Ali ni možakar celó pristopil k nekemu mlademu policijskemu oficirju, ki je imel temne brčice in prav neokusne kotlete? Ni se upal ozreti v tisto smer. Noge so se mu tresle, po telesu ga je spreletavala neprijetna vročina, ki mu je povzročala čudno slabenje želodca... Pred očmi se mu je jelo megliti... Vsak trenutek se je zaustavljal in lovil sapo. Pred seboj je uzrl damo, ki je držala v roki velik šopek vrtnic in nageljčkov.

Bogvé, kako drago je to zdajle, v tem zimskem času, je pomislil. Ali bo še utegnila dati mu te prekrasne cvetlice? Če mu bo ponudila takoj, ko bo izstopil iz voza, se bo mogoče še utegnil

naslajati z opojnim vonjem vrtnic in s čudovito lepoto klinčkov, če pa ne... A sam Bog vé, če se ministri sploh kdaj opajajo in veselé... Ali se sploh zanimajo za takšne prismojene dame? Saj se najbrže venomer tresejo in bojé, da bi z desne ali leve ne priletela bomba ali kaj bombi podobnega.

Obstal je za damo in buljil v šopek. Kar nenadoma je zaslišal za svojim hrbtom pogovor dveh odličnikov. Govorila sta precej tiho.

Prvi je dejal: «Ah, ali misliš, prijatelj višji svetnik? Beži, beži! Česa bi se bal! Pri nas je bolj na varnem, nego doma! Saj smo Slovenci takšne ovčičke!»

Drugi pa mu je odvrnil: «Ovčičke, ovčičke (tako neokusno je nosljal, da bi mu bil najraje vrgel bombo v neokusni obraz!), ovčičke, dragi gospod ravnatelj! Kaj to! Čeprav bi ne bili ovčičke, imamo pa zato policijo, prijatelj ravnatelj, policijo! Da ti po pravici povem (tu se je možakar ozrl na vse strani in samo še šepetal): naša policija je iz stare, še iz stare — avstrijske šole!»

«Pst!» Višji svetnik je ves vztrepetal. «Ne tako glasno!» In glasneje je dodal: «Da, da, naša policija je od hudiča!»

Tudi detektiv je stal prav v bližini obeh veljakov in se zadovoljno muzal. Varjačič ga pač ni videl, vendar pa je vedel, da se smehlja.

Vlak je imel že dvajset minut zamude.

«Vraga, to je neznosno... da bi vsaj bil že tukaj... drugače me utegnejo še razkrinkati in potem bi ne mogel več izvršiti svoje velike naloge...»

Množica je postajala nestrpna...

Gruča pričakovalcev se je vzburla. Glasen žamor je oznanjal, da se vlak približuje postaji. Odličniki in veljaki so se hitro zvrstili po veljavnosti in položajih, ki jih zavzemajo v javnem življenju. Varjačiču se je, kar sama od sebe, pojavila pred očmi nekakšna grafično predočena skala o porabi alkohola ali nekaj podobnega, kar je nekdam videl v nekem abstinentnem časniku.

Priključil se je desnemu krilu oficirjev; za njim se je nagnetlo večje število radovednežev, ki so ga porivali naprej. Kako se bom mogel tukaj svobodno gibati? si je mislil. Videl se je že zmrcvarjenega na tleh... Naskočili so ga, poteptali... bijejo ga s palicami, suvajo z okovanimi čevlji, pljujejo vanj in vpijejo. Težko je hropel... Iz očesa se mu je prikradla solza... Sam sebi se je zasmilil.

«Kaj se, vraga, prerivate tukaj,» je nahrulil policaj nekega železničarja.

«Menda ga bom vendar smel videti, saj je moje stranke.»

«A tako ... no, da ...» in policaj se je uklonil.

Varjačiča je množica nosila sem ter tja, kakor valovi čolniček. Na nasprotni stran je uzrl Silo, ki je bil precej oddaljen. Prišlo mu je na um, da se je zbal eksplozije in se umaknil tako daleč v ozadje. Kanalja, si je dejal, mesto da bi stal pri meni ... seveda, njegovo življenje je dragoceno za revolucionarno gibanje! Kanalja!

Krošelj pa je stal tik za damo s cveticami in mu posmehljivo mežikal.

«Pazite ... o, o ... pazite ... vlak!»

In že je prisopihal težak stroj, ki je počasi zavlekel vlak tako daleč, da se je voz, v katerem se je pripeljal minister, ustavil vprav pred oficirskim zborom.

Minister se še ni niti dobro pokazal, pa je bil že ves obsut s cveticami; gospodje so gromovito kričali in vihteli v loku svoje klobuke. Drug je hotel prekričati drugega, da bi vprav njegov pozdrav prišel gospodu ministru do ušes. Oficirji so salutirali po svojih predpisih. Tako se je prvi trenutek svečanega sprejema vršil po vseh preizkušanih metodah tradicije in resnične navdušenosti.

«Živio, živio, živio!»

Varjačič je otrpnil.

Naj najprej izstopi, si je mislil, naj se razgovori ... videti ga hočem! Če namerava človek koga ubiti, ga mora prej vsaj dobro videti! Potem, ko bo končan svečani sprejem, potem ga bom ... da, potem!

Govorili so drug za drugim: Najprej kraljevi namestnik (nesrečnež se je tako nerodno spodtaknil, da bi bil telebnil, kakor je dolg in širok, če bi ga ne bil minister z izredno prisotnostjo duha rešil, zajel pri padcu), komandant divizije, predsednica nekakšnega društva (izročila mu je prelep šopek in zdeklamirala prečedno pesmico, sestavljeno ad hoc), ravnatelj tega zavoda, ravnatelj neke občekoristne stavbne zadruga itd. itd.

Največ se je pa minister menil s policijskim ravnateljem ...

Fotografi so posnemali prizor z vseh strani ...

Sprejem je bil končan, vse se je izvršilo v redu, živahni živio-klici so se razlegali po dolgem peronu ... celo mednarodni potniki, ki so se vozili tod mimo z brzovlakom, so gledali skozi okno in se navdušeno smehljali.

Minister je že stopal proti čakalnici. Klici so postajali vedno jačji in navdušenejši...

Varjačič je vedel, da mora zdaj, vprav zdaj... Krčevito je stiskal v žepih roke... Množica ga je nesla s seboj. Tam daleč je še enkrat in prav v naglici opazil Silo ter se hitro obrnil proč. Z druge strani ga je zbadalo posmehljivo Krošljevo škiljenje. In tretja pošast — ta je pa bila najstrašnejša — detektiv je silil za njim in mu nepretrgoma gledal na roke.

Neki navdušeni oboževalec ministra je Varjačiča neusmiljeno sunil pod rebra:

«Neotesanec, čemu pa hodite sem, če se niti odkriti ne znate.»

In tisti oné za njegovim hrbtom je zasmehljivo zinil:

«Zebe ga, zebe... najbrž ima tisočake v žepu...»

Že je čutil roko pri svoji roki, že je nekdo hotel seči v njegov žep...

Silovito je izdrl roko iz žepa, pognal se naprej, zavihtel jo v zraku in pograbil za klobuk, mahal ž njim kakor obseden in zarjul trikratni živio!

*

Tako je rešil gotove smrti ministra in sebe, se pravi, da je z enim udarcem ubil dve muhi.

Dr. Ivan Lah / Jiří Wolker

(Nadaljevanje in konec)

Z isto duhovitostjo, polno globokih domislekov, trde, resničnosti in čarobne fantastike, so napisane Wolkerjeve bajke, ki spadajo po svoji jasnosti, preprostosti in idejni izrazitosti med najboljše svetovne stvari te vrste. («O milijonarju, ki je ukradel solnce», «O dimnikarju», «O knjigovezu in pesniku», «Bajka o pismonoši» in «Bajka o Jonyju iz cirkusa».) Vse to je mlado cvetje, ki je vzrastlo iz srca dvajsetletnega pesnika, ki «se je šel bit za pravičnost sveta». Vedno ista misel v čudovito zamišljenih novih oblikah. Morebiti je prvi začetek novih razodetij začudenje. In pri Wolkerju se začudimo. Odkod toliko lepote? Saj tu ni nič tistega prozaičnega komunističnega manifesta, to je sama poezija. Celo takrat, kadar se dotika najbolj trdih tal in najnavadnejših dogodkov, umazanih krajev in gnusnih beznic. Zanj je vse to življenje s svojo vrednostjo. Iz vsega blata in temnih zakotij vstaja človek, lep in resničen, vreden ljubezni in življenja — in on je, ki daje vrednost življenju. Wolker je